

יתבררו ויתלבנו הרברים!

ת"ר שלשה ניבטו ולא ראו ואלו הן נבט
ואהיותפל ואיצטנגיני פרעה.

(סנהדרין ק"ה).

ב"המליך" נ. 84 נדפסה שאלתי על בעל "קצור חרדים" שכתב "אסור ללמוד לכותי חף
חיה אחת מן החורה דהריז מניד דבריו ליעקב" וכו'. והנה ע"ז השיב ה' קרעמער (המליך
נ. 90) וה' וויסטינעצקי (המניד נ. 16) שעולים בסגנון אחד "שלמד זאת מהש"ס דחגיגה
(ד' י"ג) ממנה דר' חמי "אין מוסרין דברי תורה לעכו"ם שנאמר מניד דבריו ליעקב" וכו'.
והנה ניבטו ולא ראו, לא ידעו בדברי ר' חמי לא אליבא דהלכתא הכי, ולא כפשוטו וגם לא
ראו את דברי גאון קדמאי אשר הריזו ללמוד תורה לעכו"ם באין מפריע; ולא אפונה שבא
נגלו לעיניכם את כל אלה כי אזי לא מהרהס להשיב במכר"ע דברי הפלג והנה שלא היה רק
נאה דובר, אלא גם זה אלוףי ישראל אשר עמוד ישראל נשען עליהם, והראו והוכחו בכניס
דבריו וזה החלי בעזה"ה. —

הנשר הגדול הרמב"ם ז"ל במכתבו להחכם רבי חסדאי הלוי הספרדי ז"ל כתב בזה"ל:
"ומה ששאלת על האומות הוי יודע דרחמנא לנא צמי ואחר כונה הלב הס הס הדברים
"ועל כן אמרו חכמי האמת בזה"ל ע"ה (סנהדרין מ"א) חסדי אומות העולם יב להם הלב
"לעולם הצלח אם השינו מה שראוי להשיג מידעת הבורא ית' והתקינו נפשם במדות הטובות
"ואין בדבר ספק בכל מי שהתקין נפשו בדרכות המדות ובשכחות החכמה באומות הבורא יתברך
"בדלתי הוא מצוי העולם הצלח ועל כן אמרו חכמי האמת בזה"ל ע"ה אפילו נכרי ועובר
"בחרה הרי הוא כהן גדול. ע"ה"ל הטהור. —

הגאון הגדול ר' יצחק בער בספרו "באר שבע" כתב השו"ס הרוכה אדות זה והנה
להביא את דבריו באין גורע: "והרי אל לצי לדעת על מה סומכין קצת רבנים שלומדין תורה
"ע"ס עכו"ם הלא שנינו במס' הניגה פסק "אין דורשין" אמר ר' חמי אין אומרין ד"ה לעכו"ם
"שנאמר מניד דבריו ליעקב וכו' והנה טרם החלי להשיב ראיתי להקשות קוביא אחת והיא
"גדולה בעיני, ולא ראיתי ולא שמעתי מי ששם לבו עליה והיא זאת למה לא הביא שום מהצד
"מכל הפוסקים קדמאי וקצתרי דין זה בל ר' חמי ובפרט הרמב"ם שכבר נודע דרכו שאינו
"משמיט שום דין הבנוי במנהג אליבא דהלכתא, ומאחרי און לי מהא דאמרינן בפרק "לא
"יחפור" (ד' כ"ה) "מיתבי אחד מצני חזר בדיק לעשות רופא ולומן וגרדי ומלמד תימקית
"צני החזר מעבדים עליו, הכא במאי עסקין בתימקית דעכו"ם, שניס ביושדים בהזר ודיקא אחד
"מהם לעשות רופא ולומן וגרדי ומלמד תימקית חזירו מעבד עליו, הכא נמי בתימקית דעכו"ם
"ע"כ, והאי מלמד תימקית דעכו"ם בהכרח נריך איה לומר שכל שלומד עמהם תורה בלנו
"שהרי אי אפשר דמיירי שלומד עמהם השבון והשכחות או שאר אומנות, דאם כן אף בתימקית
"דישראל יכולין למחות בידו כמו שכתב הרמב"ם בהדיא בפירוש המשנה וכן נראה מדבריו בפרק
"ו' מהלכות שביעית וכן כתב במדבריו ובמוקד יוסף וזה לבנו ותימקית דעכו"ם לאו דוקא

"הוא הדין להיטות דשראל אם מלמדו אומנות ולא נקט תינוקות דעכו"ם אלא למעשי תינוקות
 "בל בית רבן שאין בני חצר יכולין מלעבד עליו כיון באלו מוביזין איהם מתקנת יהושע בן
 "גמלא ע"כ. — ואין להקשות איך מאי דוחקים דגמלא לאוקמי בפרייחות בתינוקות דעכו"ם
 "למה לא מוקמי כל הפרייחות דמיירי בתינוקות דשראל והא דקמי מעבדין עליו מיירי כשלומד
 "עמהם אומנות, לפי שיש לומר בדבר זה אינו שכיח כלל מפני שכל אדם חייב ללמד לבנו
 "תורה כשהוא תינוק (כדליתא בסוף פ"ק דקידושין) וכ"כ בלי אפשר לומר דמיירי שלומד עמהם
 "תורה בלחם מפני כמה סחירות גלויות ומפורסמות בלא ניהו להבדיל מרוב פשיטות אלא על
 "בדרך נדך הנה לומר דמיירי שלומד תורה בלוי והאי קרא בדבר ר' חמי אשמכתיא בעלמא
 "הוא. ועם זה נסתלקה קוביא התוספות בפרק בור בנח ד' וז' גבי הא דקאמר גס ובצר
 "בלחו מלכות וין בני סדריעות אלא הכמי ישראל למדנו תורהם קראו ובנו ובלבו" ע"כ.
 "ויעוד דהא בפרק "אמר רבי עקיבא" ובפרק "הבא על ימתי" אמרין י' דברים עשה משה
 "מדעתו והסכים דערו לדעת המקום ברוך הוא ואחד מהן שסיגר הלוחות מבוס דדבר ומה
 "נפסא שהוא אחד מתרי"ג מצות אמרה התורה כל בן נצר לא יאכל צו התורה בלא וישראל
 "מומרים ע"כ"ו. והקשו התוספות דהא קל והומר קאמר וקל והומר ניהו לדרוש א"כ דלוקיי"ת
 "הוא ולמה אמר דסיגר הלוחות מדעתו והורו מבוס שאין זה ק"ו גמור דבאני פסח שהוא
 "קרצן אצל כל התורה בלא לא היה ק"ו למנוע מליתנו להם ללמד ולתורהם בתוספת מכלל
 "שמותה ללמוד תורה עם ישראל מומר. — שוב ראיתי מי בשבט (1) וז"ל: "וגדלה צעני
 "שישראל המלמד תורה לעכו"ם עובר על ולפי טור לא תקן מכלול ולא נאמר כל זה אלא
 "בתורה משה ומצותיה שצטוו בהן ישראל אצל נביאים וכתובים נראה צעני שמוחר ללמדו
 "במורה בהן נחמיה האמורה לישראל ותבוצה בראוי להשיג לאשקורם ועל ידי בן אפשר שידבק
 "בתורה משה ע"כ"ל. ועוד נראה לי דהך רבי חמי ענינו לא חסר אלא למסור לו דברי תורה
 "עם שטמן ומוקין וסודותיה (2) ודבר הלמד מענינו הוא דבהכי מיירי גם כל הסוגיא וכן דייק הלשון
 "שאמר ר' חמי אין מוסרין ולא אמר אין לומדין דברי תורה, אלא מהוההא דפירשתי, כענין
 "אין מוסרין רחבי פרקים לאצ"ד" וכו' ע"כ"ל. ויין בספר "שפה לנאמנים" להר"ה ר"י פין (נד
 "46) "ורייכלין אך עש מען הדעת מיד הנוצרי פירותיו באמונה וכו' ובתפארת זאת שב ומלא
 "בעיר רומא בשנת 1498 את הרב הגאון ר' עובדיה ספוננו מטיב נעמא וממנו קבל רוב
 "הכתוב וידועו בתלמוד לבן עזריה ובספרות ישראל; והלאה מביא "צעני הנוצרי ההם
 "ויבא איב אחד מארץ אשכנז הוא ר' אליה בחור בן אבא הלוי הנוצרי צעני הצדיק וילמד תורה
 "לבן עזר לרבים מגדולי הנוצרים בפומבי". —

מכל אלה הדברים נראה בעליל שמוחר ללמוד תורה לנכרי יאבס הדרא קוביא לדוכתיה
 מידין למד בן באפילו איה אחא אסור ללמוד? — ומלמד כל אלה אם גם ניהו באסור
 ללמוד תורה לכוני למה להבעל "קצור חרדים" להציאו כלל? הלא "נכרים שבח"ל לאו ע"כ"ו בן
 הלא מנהג אבותיהן בידיהן" (ממרא דר' יוחנן צמס' חולין ד' י"ג ע"כ) וכן כתב הטור בי"ד
 סי' קצ"ח סי' י"ג: "והאידנא כתב הרשב"ם צמס' רש"י, שהכל מותר דלאו עובדי אלוילים הם",
 ועוד כתב הטור בא"ח סי' קצ"ו: "וגם רש"י הורו שאין הגויים עובדי עבודה זרה."

(1) שלטי הגבורים סוף פירק ראשון דע"ז.

(2) וכעין זה כתב בפירוש המהרש"א בה"א על מנרא דר' חמי חגיגה י"א ע"כ.

ובחשובת הריב"ש קי"ט העמיד "שזמנו לאו ע"ז"ס הם ולא חלו בחרה ולא מודו להי
ועיין גם בחוספות (בכורות דף ז' ע"ב) ד"ה "שמא יתחייב" — ודברי הסוכתהס בטי"ז
במלין ומבטלין, לא שריין ולא קימין.

כ"ד המוקיר רבנן והרוצה בתשובה שלמה
יצחק הורוויטץ.

מות'שרים. *

I.

רגילים אנחנו להשתמש במשנתן של חכמים: שההשגחה האלהית המקפת
כל אומה ולשון, מעמדת לה דור דור וחכמיה, דור דור ודורשיה, דור דור וסופריה
ומתכונת שלא יפסקו מאורותיה בכל זמן ועידן, יען שיודעת כי גבורי הרוח ורבי
העלילה הם העמילן של מין האנושי, ובלעדן אי אפשר להן להתקיים. ובאמת רואים
אנחנו כעין חותמת-כנית זה, בזה ספר תולדות אדם; אבל עלינו לדעת, כי תכונה
זו לא כוללת ולא מקפת את התולדה כלה, וכאשר נדרוש מעל ספר החיים,
נמצא בין הפרקים דורות רבים שחסרים בהם דברנים ודורשים, בהתולדה בכלל,
השקיעה והזריחה תכופים ואחוזים זה בזה, ובא השמש וזרח השמש ועד שלא
שקעה שמשו של דורש זה זורחת שמש משנהו, אבל מוצאים אנחנו הרבה תקופות
אשר ההשגחה מתנהגת עמהן במדה ועומה, ובין השקיעה להזריחה מהלך זמן רב,
יען כי בכלל בני עליה מעטים המה, והיותם תלויה באלפי סבות ותנאים שאינם
תדירים. —

החיים הולכים וזורמים, והאדם נסחף כשטפתם, האדם עצל משכעו וכל
צעדיו והליכותיו לאט לאט ידרכו להתדבק בהחיים הרגילים ולהתבולל בתוך שאר
אחיו המשוקעים בחיים הפשוטים, ולא בנקל יתרומם עליהם לבקש לו מדור עליון,
לא בנקל יצא מחוג עולמו הפרטי לעולם הכללי, השכלי וההרגשי, לא בנקל

* הכשורה המעציבה מאת החכם היקר בעמו הזה באה אלינו אחרי הם רוב חלקי הספר
בדפוס, וע"כ נתנו את המאמר הזה במקום הזה, לבלי יפקד מקומו; וב"אוצר הספרות" לשנה
הבאה נרחיב הדברים לתולדות המנוח וערכו בספרותנו.